

Ribárszki István őrnagy:

A FELVÉTELEZŐK ÉRTÉKSZEMLELETÉNEK VÁLTOZÁSA,
VÁRHATÓ HATÁSA A NEVELŐMUNKÁRA

A felvételi eljárás során a főiskolára jelentkezők pályamotivációját egy értékválasztásos teszt segítségével mérjük, amely a nevelésben figyelembe veendő érték szemléletet tükröz. Az idei vizsgálat az érték szemléletben jelentős, összességében kedvezőtlen változást mutat az elmúlt évek eredményeihez képest. Indokoltnak látszik végig gondolni e változások főbb okait, várható hatását a hallgatók magatartásában és azokat a nevelői hatásokat, amelyek alkalmasak a hallgatók érték szemléletének, magatartásának formálására.

A bevezetőben még röviden az érték szemlélet és a nevelés összefüggéseiről. Az értékek a mindennapi életben a tájékozódási pontok szerepét töltik be, azt fejezik ki, hogy mit tartunk jónak és mit rossznak. Befolyásolják annak eldöntését, hogy mit tegyünk és mit ne. A tevékenységet mindig adott képességekkel bíró egyén, behatárolt feltételek közepette eltérő érzelmi állapotokban hajtja végre, így a tevékenység eredménye nem mindig vagy nem pontosan igazolja az érték választást. A tevékenységek eredményei, következményei egyéni és kollektív értelmezésre kerülnek módosul az érték szemlélet és következményeként az újbóli tevékenység. Leegyszerűsítve, így formálódik az ember. Ebbe az ismétlődő körfolyamatba avatkozik be a nevelés azzal, hogy értelmezi, tudatosítja az értékeket, meggyőződést formál; magatartási tevékenységi modelleket, példákat közvetít; élethelyzetek sorozatát hozza létre, amelyekben magatartási elemeket szokássá alakít. Végeredményként a legfontosabb értékeket szükségletekké alakítja.

A nevelői hatások ezen alapformáira építhetünk, amikor a hallgatók érték szemléletét kívánjuk alakítani.

Három év vizsgálati eredményeit összehasonlítva a fontosabb értékek elfogadottsága a következőképpen alakul:

Értékek, motivációk	1989. %	1988. %	1987. %
Anyagi és munkahelyi biztonság	67	62 /1./	54/2./
Függetlenség	62	-	-
Vezető szerephez jutás	61	21 /5./	47 /4./
Előmenetel	50	54 /2./	50 /3./
Önmegvalósítás	11	39 /3./	60 /1./
Felelősség vállalás	7	27 /4./	32 /5./

Az anyagi és munkahelyi biztonság felértékelődése folyamatos, a legfontosabbnak tartott érték a felsoroltak között. A társadalomban a vállalkozások terjedésével, a gazdagok számának és vonzó életforma elemeinek növekedésével, az inflációval, a várható munkanélküliséggel hatása a hallgatókra, tartósnak ígérkezik. Amennyiben az anyagi és munkahelyi biztonság valós teljesítménytől, a vállalkozásokban felerősödő, alkotó gondolkodástól függ, úgy alkalmas a tanulásban való pozitív viszony erősítéséhez. Számolni kell azzal - különösen a képességeik alatt teljesítő hallgatók esetében -, hogy a gyors meggazdagodás reális esélyeit túlértékelik és részletesen megismerve a tisztai pálya követelményeit, más pálya iránt kezdenek érdeklődni, elhanyagolják tanulmányaikat, károsítják a tanulási és a tanulási közszellemet.

Ezen érték negatív hatásait mérséklendő, a fenti társadalmi jelenségeket összefüggéseiben, az átfogó társadalmi folyamat részeként célszerű értelmezni, kiemelni a munka, a teljesítmény meghatározó szerepét, bemutatni a kirívó jelenségek egyediségét, nem általánosan meglévő feltételeit. A hadsereg létszámának csökkentésével összefüggésben részletesen ismertetni azokat az intézkedéseket, amelyek az anyagi és munkahelyi bizton-

ságot szolgálják.

A függetlenség mintegy berobbant az értékek sorába, korábban nem ért el számottevő százaléértéket. Felerősödése összefügg a nemzeti függetlenség, a vállalati önállóság, a vállalkozási szabadság, az emberi jogok kiszélesítésére tett kezdeményezésekkel.

A hallgatók magatartásában valószínűsíthető az autonómiára, az önálló döntésekre való fokozottabb törekvés, a kezdeményezőkézség növekedése. Ezek pozitív megnyilvánulásai mellett - különösen a képzési időszak első részében - nagyobb számban jelentkezhetnek olyan kezdeményezések, amelyek nem vagy nehezen valósíthatók meg a főiskola sajátos, a kezdeményezők által szükségszerűen nem kellően ismert viszonyai között.

Feladatunk a hallgatók törekvéseit befolyásolni, illetve ismeretek gyarapodásával összhangban önállóságuknak olyan mértékben teret engedni, amilyen mértékben képesek a tanintézet követelményeinek, vagy másképpen fogalmazva, saját hosszabb távú érdekeiknek megfelelően cselekedni. Szükséges még sokoldalúbban bemutatni, hogy a katonai fegyvereknek, a függőségnek, az alárendelésnek, a hadsereg eredményes működése szempontjából milyen jelentősége van, ugyanakkor ezek nem zárják ki az önállóságot, a kezdeményezést.

A vezető szerephez jutás és az előmenetel hasonló elfogadottsági aránnyal az értékek középső csoportját alkotják.

A vezető funkció a repülőcsapatoknál is meghatározó eleme a tiszt összetett funkcióinak. Az előmenetel, a pozitív értelemben vett becsvágy, a karrier, mindig is fontos része volt a tiszt magatartásnak. A tulajdonságuk, képességek fejlesztésében felhasználhatjuk ezeket a törekvéseket. Azok a hallgatók, akik a vezetőszerephez jutást és az előmenetelt erősen igénylik, ugyanakkor a követelményeket csak alacsony szinten képesek teljesíteni, önzővé, a következetes tanulás lebecsülőivé válhatnak.

Az önmegvalósítás elfogadottsága meredeken csökken. Ez a szemlélet minden bizonnyal azokból a jelenségekből táplálkozik, amelyek azt mutatják, hogy ügyeskedéssel, elvtelen kapcsolatok teremtésével gyorsan lehet előrejutni, felszínre kerülni, ami mögött nincs hasznos munka, tudás. Leértékelődtek azok a hagyományos értékek, amelyek a képességek sokoldalú kibontakoztatásának, a műveltségnek, a tartalmas emberi kapcsolatoknak értelmet adnak.

A nevelőmunkában a jelenségek okainak és következményeinek szélesebb összefüggésekben való értelmezésével, a hagyományos értékek előtérbe állításával, azok megvalósításában sikerélmény nyújtásával érhetünk el eredményt.

A felelősségvállalás hasonlóképpen csökkenő tendenciát mutat.

Nagyon alacsony értékkel a sorban az utolsó, pedig a repülés műszaki kiszolgálása felelősségtudat nélkül katasztrófák sorozatához vezet. A csökkenés hátterében azok a jelenségek húzódnak meg, amelyek az önmegvalósításnál már felszűrésre kerültek.

A képzés során a korábbinál nagyobb figyelmet szükséges fordítani az üzemeltetési technológiától, a szabályzatoktól eltérő tevékenység következményeinek bemutatására. Rendszeresebb értékeléssel, számonkéréssel szokássá rögzíteni a tettekért való felelősségvállalást. Megnövekedni a szemléletnek, parancsnoki magatartásnak, amelyet a hallgatók képzésében, ellátásában, a velük való bánásmódban a hallgatók iránti felelősség hat át.

Az egyes értékeket összefüggéseikben vizsgálva szembevetendő az az anyagi és munkahelyi biztonság, a függetlenség, a vezető szerephez jutás és az előmenetel viszonylag erős igénylése, illetve az önmegvalósítás és a felelősségvállalás háttérbe helyezése között húzódik. Az első csoportba tartozó értékek elérése nem valószínűsíthető meg, sem a főiskolán, sem a repülőcsapatoknál a felelősséggel vállalt, a belső indítatásból is fakadó szorgalmas tanulás és munka nélkül.

Az átfogóbb kép alapján általánosabban is megfogalmazható a koráb-

bi évekhez képest valamelyest megváltozott nevelési helyzet. Az elsőévesek érték szemléletében környezeti, társadalmi hatásokra felerősödtek az alapvetően individuális értékek. Ezek egyrészt kinasználhatóak a magasabb hallgatói teljesítmény elérésében, az önállóság, a vállalkozó szellem fejlesztésében. Másrészt a negatív magatartásformák talán nagyobb számú megjelenésével igénylik az egyéni foglalkozás, a problémák átfogóbb értelmezésének, magyarázatának fokozottabb előtérbe állítását. A hallgatók szemléletében háttérbe szoruló, de a pályájuk szempontjából fontos értékek felerősítését közvetve a társadalmi folyamatok, az érték szemlélet változásainak értelmezésén, közvetlenül a hallgatói és a tisztii tevékenység sokoldalú bemutatásán keresztül valósíthatjuk meg. Megnőtt a fontossága ezen értékek követésében mintát adó, szokást alakító pedagógiai környezetnek, a parancsnokok példamutatásának.

A főiskola nevelési rendszerében az egyes elemek részéről ezek a feladatok eltérő tartalmi szélességben és mélységben, sajátos módszerekkel, összehangoltan oldhatók meg. A társadalomtudományi tantárgyak, különösen a filozófia, a szociológia, a katonapedagógia az értékek átfogó rendszerében, a társadalmi folyamatokkal összefüggésben alkalmasak az érték szemlélet formálására, melyben a vitának van kitüntetett szerepe. A szakmai, katonai tárgyak közül a szabályzatok oktatásos terén nyílik nagyobb lehetőség a felelősségtudat fejlesztésére. Az osztályfőnökök a közösségi viszonyok alakításán keresztül, az egyéni foglalkozással érhetnek el eredményt. A századok vezetése a hallgatók sokoldalú tapasztalatszerzésének megszervezésével irányítják az érték szemlélet és a magatartási szokások formálódását. A szaktanterveknek a tanulmányi és fegyelmi helyzet adatainak száma lehetőséget nyújt általánosításra, tendenciák feltárására, elemzésére, ezek alapján a nevelési hatások megtervezésére, összehangolására.

A felvételi vizsgálat a pálya szempontjából fontos értékek megítéléséről adott képet, mégis csak egy szeletét adja a hallgatók érték szemléletének. A nevelőmunka komplex jellege igényli, hogy ne tekintünk el más fontos értékektől sem, továbbá számolni kell a környezeti hatások folyamatos módosulásával is. Csak a bevezetőben vázolt ismétlő-

ő körforgásban az értékek, tevékenységek dinamikus strukturájának folyamatos megismerésével alkalmazhatunk eredményes nevelőhatásokat. A sikeres munka feltételei adóttak, amit Konkrecskó László törzsszázados TDK dolgozatához ez év tavaszán készített felmérés is igazol. Az elsős, de különösen a másodéves hallgatók értékszemléletében jelentős pozitív változás állapítható meg. A tartalmi hangsúlyok módosításával, változatos, összehangolt módszerekkel a mostani elsődövesek értékszemléletét is kedvező irányba tudjuk befolyásolni.